

**Siyosiy partiyalar rivojlanishida ommaviy axborot vositalarining o'рни.
Tarix fakulteti Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'lim yo'nalishi
2-kurs talabasi
Sherdonova Yulduz**

Annotasiya: Ushbu maqolada siyosiy partiyalar faoliyati rivojlanishida, aholi siyosiy faolligi oshishida, jamoatchilik fikri rivojlanishida hamda muhim siyosiy jarayon hisoblangan saylovlarda siyosiy partiyalar, siyosatchilar va saylovchilar o'rtasidagi munosabatda ommaviy axborot vositasining ahamiyati va vazifalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: ommaviy axborot vositalari (OAV), siyosiy ong, siyosiy madaniyat, jamoatchilik fikri, siyosiy partiya, saylov, senzura.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, o'z oldiga ozod va obod vatan, erkin va farovon hayot qurish, adolatli fuqarolik jamiyati hamda huquqiy demokratik davlat barpo etish, xalq hayotining farovonligini ta'minlash kabi ko'plab buyuk maqsadlar qo'ydi.

Jamiyat hayotining barcha sohalarida olib borilayotgan islohotlardan ko'zlangan maqsadlarga erishish uchun aholining ijtimoiy ongi va madaniyati bilan bir qatorda huquqiy, siyosiy ongi va madaniyatini ham tubdan o'zgartirish hamda rivojlantirish muhim masalaga aylandi.

Bu mashshaqqatli jarayonni amalga oshirishda ommaviy axborot vositalarining ahamiyati katta hisoblanadi. Aynan shu sababli ham barcha mamlakatlarda ommaviy axborot vositalari davlat va jamiyat hayotida muhim rol o'ynaydi. Ularning «to'rtinchi hokimiyat» deb atalishi ham bejiz emas, albatta. Chunki OAV lari jamiyatning turli sohaları faoliyatini tahlil etadi, nazorat qiladi va faoliyati jarayonida ega bo'lgan ma'lumotlarini ommaga yetkazish natijasida ularning ijtimoiy, siyosiy hamda huquqiy ongi va saviyasini rivojlantiradi.

Ommaviy kommunikatsiyaning kelib chiqishiga XX asrning birinchi yarmida katta hajmdagi og'zaki, obrazli va musiqaviy axborotlarni tez va g'oyatda ko'paytirib uzatishga imkon bergan texnik qurilmalarning yaratilishi moddiy zamin bo'ldi. Yuksak malakali mutaxassis xodimlar xizmat qiladigan bu kommunikatsiyalar «ommaviy informatsiya va propaganda vositalari» yoki «ommaviy axborot vositalari» deb atala boshlandi.

O'zbekiston Respublikasining «Ommaviy axborot vositalari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida»gi Qonunida belgilanganidek, «ommaviy axborotni davriy tarqatishning doimiy nomga ega bo'lgan hamda bosma tarzda (gazeta, jurnallar, axborotnomalar, byulletenlar va boshqalar) va (yoki) elektron tarzda (tele-, radio-, video-, kinoxronikal dasturlar,

Internet jahon axborot tarmog'idagi veb-saytlar) olti ouda kamida bir marta nashr etiladigan yoki efirga beriladigan qonunchilikda belgilangan tartibda ro'yxatga olingan shakli hamda ommaviy axborotni davriy tarqatishning boshqa shakllari ommaviy axborot vositasidir»¹.

Ommaviy axborot vositalarining vazifalaridan biri jamiyatni demokratlashtirish va fuqarolar erkinligini ta'minlashdir.

Jamiyatni demokratlashtirish vazifasiga e'tibor qaratadigan bolsak, bilamizki, demokratiya «xalq hokimiyatchiligi» ma'nosini anglatadi, demak davlat va jamiyat boshqaruvida xalq rolini oshirish, ular tomonidan saylangan vakillar orqali hokimiyatni amalga oshirish tushuniladi. Bu jarayonda siyosiy partiyalar muhim vazifa bajaradi. Chunki siyosiy partiyalar jamiyatning turli qatlamlari, guruhlari va sinflari qarashlarini o'zida mujassamlashtirgan siyosiy institut bo'lib, ular tomonidan ko'rsatilgan nomzodlar xalqning ovoz berish yo'li bilan xalq vakillari sifatida faoliyat olib boradi. Shu kabi siyosiy jarayonlarda siyosiy partiyalar faoliyati, saylov davrida esa nomzodlarning saylovoldi dasturlarini xalqqa yetkazishda OAVlarning o'rni beqiyos.

Biz siyosiy partiyalar faoliyatida ommaviy axborot vositalarining ahamiyatini ko'pincha saylovoldi tashviqotlarida ko'ramiz, lekin OAVlari siyosiy partiyalar faoliyatini saylovoldi tashviqotlarida keng yoritida, ularning qiziqishi faqat partiyalar nima qilayotgani va aytayotganidan iborat emas. Ular fuqarolarning erkinligini ta'minlash vazifasini ham bajaradi. Sababi, aksariyat odamlar siyosiy ma'lumot olish uchun OAVlariga tayanadilar. Natijada, OAVlari saylovchilarga va jamoatchilik fikriga ta'sir o'tkazadi. Shu o'rinda Prezident Shavkat Mirziyoyevning quyidagi fikrlarini keltirib o'tish o'rinlidir. "Jamiyatda aholi va partiyalarning siyosiy faolligi, fuqarolik jamiyati institutlari roli, ommaviy axborot vositalari ta'siri kun sayin oshib bormoqda"².

Zamonaviy jamiyatda OAVlari ovozlar va jamoatchilik fikri kurashda asosiy rol o'ynaydi. OAVlarining siyosiy partiyalar faoliyati rivojida muhim ahamiyatga egaligini, ular faoliyatining qay darajada samaradorligini va xalq hayoti farovonligi uchun qanday ishlarni amalga oshirayotganligini xalqqa yetkazuvchi asosiy vosita ekanligida ko'ramiz. Saylov jarayonlarida siyosiy partiyalar va siyosatchilar faoliyati rivojida OAVlarining ahamiyati shundan iboratki, ular saylovchilar va jamoatchilik fikri bilan bog'lanish, muloqot qilish va ularga ta'sir o'tkazishlari kerak. Shu tarzda siyosiy hayotda aholi faolligi oshadi va jamoatchilik fikri rivojlanadi. Bu faollik va fikrlarning ijobiy bo'lishi uchun siyosiy partiyalar o'z faoliyatini yanada rivojlantirishga harakat qilishadi. Wolsfeld aytganidek, "Agar siz ommaviy axborot

¹ Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –Toshkent: O'zbekiston, 2021. –B.47

² «Ommaviy axborot vositalari to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 15. 01. 2007. O'RQ-78.

vositalarida mavjud bo'lmangiz, siyosiy jihatdan mavjud emassiz". Bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan zamonda hayotimizni ommaviy axborot vositalarisiz tasavvur eta olmaymiz. Chunki dunyoda sodir bo'layotgan nafaqat siyosiy, balki boshqa sohalardagi o'zgarishlardan, yangilanishlardan ham boxabar bo'lib borish davr talabidir.

OAVlarining davlat va jamiyat hayotida katta ahamiyatga egaligi, qonunchilikda belgilab qo'yilganidek, faoliyatida senzura yo'l qo'yilmasligi ularga hech qanday cheklovlar yo'qligini anglatmaydi, chunki demokratik davlatlarda ommaviy axborot vositalari erkinligini, ular faoliyat ko'rsatish sharoitlarini ta'minlash bilan birga bu erkinliklarning suiiste'mol qilinishiga yo'l qo'yilmaydi. Birinchidan, OAVlari berilayotgan axborotning to'g'riligi uchun javobgardir. Ikkinchidan, mavjud konstitutsiyaviy tuzumni, hududiy yaxlitlikni zo'rlik bilan o'zgartirishga da'vat qilish, urush va zo'ravonlikni, milliy, irqiy, diniy adovatni targ'ib etish, davlat sirini yoki qonun bilan qo'riqlanadigan o'zga sirni oshkor etish, jinoiy javobgarlikka sabab bo'ladigan harakatlarni sodir etishga ruxsat berilmaydi. Uchinchidan, fuqarolarning sha'ni, qadr-qimmatini tahqirlash, shaxsiy hayotiga aralashish ham taqiqlanadi.

Rossiyalik tadqiqotchi V.A.Zimin nuqtai nazariga ko'ra "fuqarolarning mamlakat ijtimoiy hayotidagi turli darajadagi ishtirokida mujassamlashgan, faoliyatga yo'naltirilgan siyosiy madaniyat siyosat haqidagi oddiy bilimlar majmuasi emas, balki amalda qo'llaniladigan tarixiy-siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy tajribaning natijasi, shuningdek, ma'lum bir jamiyatning umumiy ma'naviy-axloqiy rivojlanishi bilan belgilanadigan an'analarning aksidir. Ikkinchisi siyosiy madaniyatda alohida fuqarolar va ijtimoiy guruhlarning siyosatdagi o'ziga xos xulq-atvori uchun motivatsion asos bo'lib xizmat qiladigan maxsus tartiblangan qadriyatlar tizimida o'zini namoyon qiladi"³

Demokratik huquqiy davlatning yanada rivojlanishi va olib borilayotgan islohotlar samaradorligini oshirish uchun so'z erkinligi huquqining kichik bir qismini cheklash talab qilinadi. Fikrimiz isboti sifatida "Inson huquqlarini va asosiy erkinliklarini himoya qilish to'g'risida"⁴gi Yevropa konvensiyasining 10-moddasini keltirish mumkin. Unda so'z va matbuot erkinligini demokratik jamiyatda milliy xavfsizlik, ijtimoiy osoyishtalik manfaatlari yo'lida, tartibsizliklarning oldini olish, axloqni himoya qilish, boshqa shaxslarning obro'-e'tibori va huquqlarini himoya qilish yoxud odil sudlovni ta'minlash maqsadlarida majburiyat va javobgarlik imkoniyatini keltirib chiqarishi belgilangan.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, siyosiy partiyalar shakllanishida va siyosiy jarayonlarda Ommaviy axborot vositalari, matbuot, jurnal va gazetalar, radio va

³https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=E7RebdQAAAAJ&sortby=title&citation_for_view=E7RebdQAAAAJ:eQOLeE2rZwMC

⁴ «Inson huquqlarini va asosiy erkinliklarini himoya qilish to'g'risida»gi Yevropa konvensiyasi. 1950.

telvediniyaning va zamonaviy global tarmoqlarning ahamiyati va o'rnini biqiyos hisoblanadi. OAV insonlarga siyosiy partiyalar haqida va ularning dasturlari va kurash yo'llari va usullari haqida batafsil ma'lumot beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M Yangi O'zbekiston strategiyasi– Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. “Ommaviy axborot vositalari to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 15. 01. 2007. O'RQ-78.
3. «Inson huquqlarini va asosiy erkinliklarini himoya qilish to'g'risida»gi Yevropa konvensiyasi. 1950.
4. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=E7RebdQAAAAJ&sortby=title&citation_for_view=E7RebdQAAAAJ:eQOLeE2rZwMC

